

КОНКУРЕНЦІЯ У СТРАХУВАННІ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЙ СУТНОСТІ СТРАХУВАННЯ

П. К. БЕЧКО, кандидат економічних наук

О. А. НЕПОЧАТЕНКО, кандидат економічних наук

О. В. ПОНОМАРЕНКО, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет

У статті здійснено систематизацію теоретико-методологічних підходів до визначення конкуренції на страховому ринку з урахуванням багатогранної сутності страхування. Узагальнено основні економічні, інституційні та соціальні концепції, що розкривають природу страхових відносин, а також проаналізовано підходи, які мають вплив на розуміння форм та механізмів конкуренції у страхуванні. Особливу увагу приділено відмінностям між внутрішньогалузевою та міжринковою конкуренцією, а також її проявам у межах класичних та інноваційних видів страхових продуктів. Встановлено, що адекватна оцінка конкурентного середовища у страховій сфері неможлива без урахування теоретичних моделей, які відображають еволюцію функцій страхування у сучасній економіці. Обґрунтовано необхідність подальших досліджень щодо інтеграції конкурентної політики із завданнями фінансової стабільності та споживчого захисту на страховому ринку.

Ключові слова: страхування; конкуренція; страховий ринок; економічна сутність страхування; інституційний підхід; міжринкова конкуренція; функції страхування; конкурентне середовище; теоретичні концепції; фінансова стабільність.

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку страхового ринку проблема конкуренції набуває нових контекстів, зумовлених цифровою трансформацією, зростанням міжсекторальної взаємодії та ускладненням структури страхових продуктів. Традиційне розуміння конкуренції як боротьби між окремими страховими компаніями за частку ринку поступово трансформується у напрямі міжринкової та екосистемної конкуренції, що виходить за межі класичної галузевої парадигми. Водночас концептуальні підходи до визначення сутності страхування залишаються неоднорідними, що ускладнює системну оцінку конкурентного середовища. Багатомірна природа страхування як фінансового інструменту, інституту соціального захисту та специфічного виду послуги зумовлює необхідність розгляду конкуренції крізь призму різних теоретико-методологічних основ. Відсутність єдності у тлумаченні сутності страхування призводить до суперечностей у визначенні об'єктів і форм конкуренції, методів її вимірювання та регуляторних підходів.

Це зумовлює актуальність комплексного дослідження проблеми конкуренції у страховій сфері з урахуванням її сутнісних характеристик.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика конкуренції у страхуванні є предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів, проте її осмислення значною мірою залежить від теоретичного підходу до трактування сутності самого страхування. У вітчизняній науковій літературі сформувалися кілька основних концептуальних підходів до розуміння сутності страхування. Згідно з позицією Сосновської О. О. [1], страхування розглядається як форма розподілу майбутніх витрат між широким колом осіб, що створює основу для формування конкуренції на основі якості компенсації ризиків. Попова Л. В. [2], опираючись на ризик-менеджментову парадигму, тлумачить страхування як елемент системи управління ризиками з відповідними формами міжринкової конкуренції за вибір оптимальних управлінських рішень у сфері ризиків. Інституційний підхід, детально опрацьований у працях Гаманкової О. О. та Зайченка К. С. [3, 4], дозволяє аналізувати конкуренцію не лише як процес суперництва між компаніями, а як боротьбу між різними ринковими інституціями за зменшення трансакційних витрат у наданні страхових послуг. Зокрема, розглядається явище «канальної конкуренції» — суперництво між каналами реалізації страхових продуктів (агенти, брокери, цифрові платформи), що набуває особливої ваги в умовах цифровізації.

Зарубіжні автори, такі як F. Cummins, E. Biener & M. Eling [5] досліджують конкуренцію у страхуванні з позицій ринкової структури, аналізуючи вплив технологічної інноваційності та поведінки споживачів на зміну конкурентних бар'єрів. Поряд із цим, сучасні дослідження звертають увагу на роль цифрових платформ, embedded insurance і міжгалузевої конкуренції, зокрема з боку фінтех-та телеком-компаній. Такі джерела як OECD Insurance Market Trends також відзначають посилення впливу регуляторного середовища на моделі конкуренції, включаючи екосистемні підходи до формування страхових послуг.

Незважаючи на значну кількість робіт, відсутня єдина класифікація форм конкуренції, що враховує поліфункціональну природу страхування та її інституційну обумовленість. Таким чином, дослідження конкурентних процесів на страховому ринку потребує подальшої теоретичної інтеграції економічних, правових та соціологічних підходів.

Методика досліджень. Методологічну основу дослідження становить поєднання системного, інституційного та порівняльного підходів. У процесі роботи застосовано методи логіко-теоретичного узагальнення, структурно-функціонального аналізу, контент-аналізу наукових джерел, а також елементи порівняльного аналізу практик конкурентної взаємодії на страховому ринку в контексті різних теорій сутності страхування. Такий підхід дозволив розглянути конкуренцію як багатовимірне явище, що залежить від економічної, інституційної та поведінкової природи страхових відносин.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей конкуренції у сфері страхування з урахуванням різних підходів до визначення сутності страхування, а також у виявленні зв'язку між теоретичними

концепціями страхових відносин та формами прояву конкуренції на сучасному страховому ринку.

Результати досліджень. Конкуренція є невід’ємним елементом функціонування страхового ринку в Україні. В той же час, її визначення залежить від базових постулатів щодо страхування та страхової справи. Не заперечуючи загальноновизнане визначення конкуренції на страховому ринку як «суперництво страхових компаній за залучення страхувальників» пріоритетним є визначення механізмів, через які відбувається конкуренція страхових компаній. За сучасних умов на страховому ринку сформульовані ключові підходи, які дають роз’яснення економічного сенсу страхування та процесів його здійснення: «страхування як забезпечення», «страхування як метод управління ризиками», «страхування через фонди», «страхування як економічна категорія», «страхування як угода», «страхування через страховий захист» та «теорія інституційного розвитку страхового ринку».

Відповідно до теоретичних підходів щодо визначення категорії «страхування» також існує проблема щодо визначення сутності категорії «конкуренція у страхуванні». Організаційно-економічний підхід щодо сутності категорії «страхування як забезпечення» розглядає його як спосіб забезпечення потреб страхувальника щодо компенсації заподіяної шкоди, та збереження рівня життя. Так, О. О. Сосновська визначає страхування як форму розподілу між великою кількістю осіб майбутньої, невідомої та випадкової потреби [1]. В основі цієї теорії є численні та більш ранні компенсаційні теорії страхування («страхування збитків», «страхування шкоди» та деякі інші). Досліджуваний принцип визначення страхування дає змогу сформулювати конкуренцію як конкурентну боротьбу страхових компаній за страхувальників внаслідок надання їм найкращих умов забезпечення їх потреб.

Конкуренція на страховому ринку, зазвичай, може бути класифікована як цінова та нецінова конкуренція. Поширеним трактуванням страхування як забезпечення цінової конкуренції проявляється у вигляді надання страхувальнику більшого обсягу забезпечення за грошову одиницю оплати, застосовуючи нижчий страховий тариф. Як зазначає Т. Щербакова за останній час посилення цінової конкуренції на вітчизняному ринку страхових послуг, проявляється у вигляді демпінгової політики, що призвело до фінансової нестійкості багатьох страхових компаній, що унеможливило своєчасну виплату страхових відшкодувань (забезпечень) [2]. З огляду на таке твердження варто акцентувати увагу на те, що цінова конкуренція у страхуванні вкрай обмежена, оскільки між страховими преміями та страховими виплатами повинен дотримуватися принцип економічної рівності за рівних умов.

Нецінова конкуренція на страховому ринку передбачає конкурентну боротьбу за клієнта за допомогою нецінових складових страхових послуг (програмна конкуренція), і за допомогою системи обслуговування страхувальників (споживча конкуренція). До нецінових чинників конкуренції варто віднести: наповненість страхових програм ризиками, перелік страхових випадків та винятків з них; опційні додаткові програми з різних видів страхування; бонуси та знижки. Також як нецінову конкуренцію на ринку

страхових послуг доцільно виокремити споживчу конкуренцію, як боротьбу за клієнта за рахунок його найкращого обслуговування. До споживчої нецінової конкуренції варто віднести наявність телефонного центру обслуговування прикріплених осіб; наявність альтернатив у виборі окремих компонентів програм страхування; обслуговування у процесі дії угоди (наявність адміністративного куратора тощо); сервісні складові процесу обслуговування.

В межах досліджуваного підходу перераховані складові нецінової конкуренції стосуються питань врегулювання завданих збитків, а також процесу виплат. Організаційно-економічний підхід до страхування як до страхового захисту пропонує максимально наближене до практичної діяльності трактування сутності «страхування» що має юридичну характеристику до концепції «страхування як угоди».

За такого підходу, сутність страхування полягає у наданні страховиком страхувальнику (застрахованій особі) страхового захисту, який є «забезпеченим юридичним зобов'язанням потенційною готовністю страховика надати страхувальнику (застрахованій особі) у разі настання страхового випадку матеріальне забезпечення у формі страхових та інших передбачених страхуванням виплат» [3]. З огляду на таке трактування сутність «конкуренція» у страхуванні доцільно було б сформулювати як конкурентна боротьба страхових компаній за страхувальника з використанням страхових платежів (цінова конкуренція), обсяг та якість страхового захисту (нецінова конкуренція).

Організаційно-економічний підхід щодо страхування як механізму планування ризик-менеджменту на вітчизняному страховому ринку сформульовано Л. В. Поповою, яка зазначає, що «страхування передбачає передачу ризику та пов'язаних з ним збитків від суб'єкта ризик менеджменту іншій особі, якою виступає спеціально створена для цих цілей страхова компанія. При цьому автор зазначає, що «юридично така «передача ризику» може бути здійснена на підставі угоди або передбачена законом» [4]. Таке твердження не повною мірою відповідає вимогам внаслідок не опрацювання механізму передачі ризику. З позицій ризик-менеджменту страхування трактують як метод фіксації мінімальних збитків за ризиком (сплачена страхова премія) у межах відповідальності, прийнятої від спеціально створених для цих цілей компаній (страховиком). Варто зауважити, що термін «передача ризику» має образне значення коли здійснюється передача прав (обов'язків) на компенсацію можливих збитків при реалізації ризику. У межах підходу до страхування як механізму ризик-менеджменту конкуренція може бути розглянута як конкурентна боротьба страхових компаній за страхувальників через надання кращих умов компенсації від можливої шкоди від реалізації ризику або проявів його можливостей. Дослідження страхування як механізму ризик-менеджменту лежить в основі такого феномена, властивого страховому ринку, як міжринкова конкуренція.

Підхід до страхування як до спеціалізованих фондів визначає сутність страхування як формування за рахунок внесків страхувальників страхового фонду, що використовується для відшкодування шкоди страхувальникам, які приймають участь у страхуванні. Створення фонду може здійснюватися

страхувальником особисто з використанням власних фінансових ресурсів. У межах цього підходу конкуренція визначається як конкурентна боротьба страхових компаній за страхувальників внаслідок надання їм найкращих умов при створенні страхових фондів. За таких умов виражена цінова конкуренція, оскільки відмінності можуть стосуватись «вкладу» зацікавлених страхувальників до страхового фонду. Нецінова конкуренція має другорядне значення, оскільки проявляється в особливостях відшкодування шкоди страхувальникам, які приймають участь у формуванні страхового фонду.

Міжринкова конкуренція у межах страхування як страхових фондів пов'язані з суб'єктами, з урахуванням яких створюються фонди – фізична особа (самострахування), некомерційна установа та комерційні установи (страхові компанії). В результаті проведеного дослідження сутності категорії «страхування як економічної категорії» потрібно використовувати комплексний підхід, що характеризується перерозподільними відносинами, присутністю страхового ризику, тобто. ризику, який може бути прийнятий при страхуванні, формуванням страхової спільноти з переліку страхувальників та страховиків, поєднанням індивідуальних та групових страхових інтересів, солідарною відповідальністю всіх страхувальників за шкоду, перерозподілом шкоди у просторі та часі, повернення страхових платежів та самоокупність страхової діяльності [5].

Оскільки трактування страхування як економічної категорії включає елементи різних підходів, варто відзначити, що конкуренція - це конкурентна боротьба страхових компаній за страхувальників при наданні кращих умов формування страхової спільноти, умов щодо перерозподілу збитків, повернення страхових платежів та кращих показників страхової діяльності.

Дослідження інституційного розвитку вітчизняного страхового ринку базується на визначенні інституційної структури страхового ринку, під яким розуміються «соціально-політичні, організаційно-економічні та правові норми, які слугують базою для створення, просування та споживання страхових послуг на основі контрактів – угоди страхування, а також сукупність установ, які професійно займаються страховою діяльністю, або її регулюванням [6]. З огляду на це, інституційна структура включає: інституції страхового ринку (договір страхування, звичаї ділового обороту, страхову культуру, захист прав страхувальників); інституційне середовище страхового ринку (страхове право, громадське сприйняття страхування – система традицій); інституційний устрій страхового ринку (державне регулювання та страховий нагляд, саморегульовані установи, товариства страхувальників, гарантійні фонди); економічні установи страхового ринку, страхові компанії.

Страховий ринок відповідно до інституційної теорії характеризується як сукупність інституцій та відповідних їм механізмів, які діють з метою зниження трансакційних витрат, обмежуючи поведінку агентів у процесі створення та купівлі-продажу страхових послуг. У межах інституційної теорії страхового ринку конкуренція може бути визначено як конкурентна боротьба економічних агентів щодо реалізації інституцій та їх механізмів, що впливають на зниження трансакційних витрат економічних агентів. Тобто термін «конкуренція»

застосовується в межах інституційної теорії страхового ринку. При цьому страхувальник вибере ту страхову компанію яка має найменші трансакційні витрати.

В процесі проведеного дослідження акцентовано увагу на «канальну конкуренцію», тобто конкурентну боротьбу при укладанні угод страхування які укладаються через різні канали продаж страхових послуг. При цьому більш конкурентоспроможними є умови за угодами страхування з найнижчими трансакційними витратами.

Важливе значення при дослідженні цієї проблеми має визначення сутності міжринкової конкуренції. Теорія інституційного розвитку страхового ринку засвідчує що міжринкова конкуренція є конкурентною боротьбою страхових компаній за страхувальників через пропозицію досягнення необхідного результату з нижчими трансакційними витратами. Зведена інформація щодо різного наповнення поняття «конкуренція» в залежності від теорії страхування наведена у (табл. 1). Конкуренція на страховому ринку була класифікована на дві великі групи: ринкова та міжринкова конкуренція. Окремого пояснення потребує феномен міжринкової конкуренції у страхуванні.

Як зазначає К. С. Зайченко [7], нині на ринку страхових послуг у традиційних видах страхування конкуренція розвивається за такими напрямками, як: пропозиція різноманітних страхових продуктів, що дозволяють варіацію різних комбінацій страхових ризиків на користь страхувальників; зниження страхових тарифів у порівнянні з іншими страховими компаніями завдяки скороченню витрат на ведення справи; покращення якості надання страхових послуг та після продажного обслуговування страхувальників у межах питань, врегулювання збитків та рішення страхових спорів. В цілому міжринкова (міжгалузева) конкуренція може бути визначена як процес конкурентної боротьби страхових компаній з іншими (нестраховими) компаніями, які не є суб'єктами страхового ринку, за споживача страхових чи подібних за споживчими властивостями нестрахових послуг.

Аналіз теоретичних підходів до визначення сутності страхування засвідчує, що конкуренція у страховому секторі набуває різних форм залежно від того, як інтерпретується природа страхових відносин. У межах кожної концепції – від забезпечувальної та економічної до інституційної та правової – зміст і механізми конкурентної взаємодії трансформуються відповідно до домінуючих функцій страхування.

Зокрема, в рамках підходу до страхування як форми забезпечення або компенсації ризиків конкуренція фокусується на якості обслуговування, широті покриття й здатності задовольнити базові потреби споживача. Концепція страхування як елементу ризик-менеджменту розширює межі конкуренції за рахунок залучення альтернативних інструментів управління ризиками з суміжних секторів. У свою чергу, інституційний підхід зосереджується не лише на конкуренції між страховими компаніями, а й між інституціями різного типу (державні фонди, СРО, цифрові платформи) за рахунок оптимізації трансакційних витрат та ефективності взаємодії з клієнтами.

Табл. 1. Типологія форм конкуренції у страхуванні відповідно до теоретичних підходів до його сутності

Теоретичний підхід до сутності страхування	Тип конкуренції	Характеристика конкурентної взаємодії
Страхування як забезпечення потреб	Ринкова конкуренція	Боротьба за страхувальника шляхом надання найкращих умов задоволення базових потреб
	Міжринкова (продуктова) конкуренція	Конкуренція між різними галузями за страхувальника через розширення спектру послуг
Страхування як механізм управління ризиками	Ринкова конкуренція	Змагання між страховиками за найкращі умови компенсації шкоди або використання можливостей ризику
	Міжринкова конкуренція (управлінська)	Конкуренція між альтернативними інструментами ризик-менеджменту
Страхування як система страхових фондів	Ринкова конкуренція	Змагання за страхувальника через найкращі умови формування та використання страхових фондів
	Міжринкова конкуренція (структурна)	Суперництво між суб'єктами формування страхових фондів (страховики, державні органи, асоціації)
Страхування як економічна категорія	Ринкова конкуренція	Конкуренція за найефективніші умови участі у страховій спільноті, перерозподілу ризиків і повернення платежів
Страхування як правова угода	Ринкова конкуренція	Змагання за страхувальника через найвигідніші договірні умови (тариф, обсяг, швидкість відшкодування)
Страхування як страховий захист	Ринкова конкуренція	Конкуренція за співвідношенням ціни (тарифу) та якості страхового покриття (обсяг, сервіс)
Інституційна теорія страхування	Ринкова конкуренція	Змагання інститутів одного типу (наприклад, комерційні страховики) за рахунок зниження трансакційних витрат
	Міжринкова конкуренція (інституційна)	Конкуренція між різними типами інституцій (страховики, державні фонди, платформи) за рахунок ефективності взаємодії з клієнтом

Примітка. *Сформовано авторами на основі [4–9].

Отже, конкурентне середовище в страхуванні є багатовимірним утворенням, структура якого визначається теоретичною моделлю страхування, характером продукту, типом інституційної архітектури та рівнем економічного розвитку. Це підкреслює важливість інтеграції теоретичних знань у практику регулювання та стратегічного управління на страховому ринку.

Причинами міжринкової конкуренції на страховому ринку є: загальні та приватні. Інтерпретація загальних причин виникнення міжринкової конкуренції пов'язана з теорією ризику та ризик-менеджменту, у межах якої страхування є механізмом управління ризиками. Зазвичай, виокремлюють наступні ключові стратегічні механізми управління ризиками: ухилення, приймання ризику на страхову компанію, локалізація, та компенсація. Теорія ризик-менеджменту щодо виникнення міжринкової конкуренції на страховому ринку свідчить, що наслідком альтернативи вибору різних механізмів ризик-менеджменту є управління одним ризиком.

Недостатній розвиток фінансової культури потенційних страхувальників, в першу чергу, володіння інформацією про властивості, конкурентні переваги і недоліки послуг різних видів страхування, призводить до змішування споживчих властивостей різних фінансових і нефінансових послуг. Наприклад, порівняння програм накопичувального страхування життя з банківськими депозитами за критерієм прибутковості без урахування ризикової складової.

Міжринкова конкуренція на страховому ринку може розглядатися як комплексне явище, що складається із двох різнорідних груп. Першу групу міжринкової конкуренції складає конкуренція, яка розглядається як вибір між різними інструментами управління ризиками (міжринкова конкуренція, заснована на розгляді альтернативних управлінських рішень). До цієї групи міжринкової конкуренції можуть бути віднесені: конкуренція між різними видами страхування та створення фондів (резервів) на підприємстві чи групі підприємств, у тому числі створення гарантійних. До другої групи міжринкової конкуренції належить конкуренція між страховими та нестраховими послугами, подібними за споживчими властивостями (рис. 1).

Результати проведених досліджень демонструють, що окрему роль у виникненні міжринкової конкуренції відіграють приватні чинники – насамперед, недостатній рівень фінансової культури споживачів, що спричиняє змішування критеріїв оцінки страхових та нестрахових послуг. Водночас загальні, концептуальні причини, такі як трактування страхування як інструменту ризик-менеджменту, створюють аналітичну основу для розуміння природи конкурентних взаємодій між різними ринками. Отже, міжринкова конкуренція в сфері страхування є не лише економічним, а й когнітивним феноменом, що формується на перетині управлінських стратегій і споживчої поведінки.

Вплив міжринкової конкуренції на страховий ринок може бути оцінено на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. На макроекономічному, тобто ринковому рівні, позитивний вплив міжринкової конкуренції на страховий ринок аналогічно впливу ринкової конкуренції (в умовах досконалого ринку міжринкова конкуренція призводить до найбільш ефективного розподілу коштів

страхувальників та споживачів інших послуг, щоб максимально задовольнити їх потреби (за цінами, обсягом, якістю та іншими характеристиками).

Рис. 1. Структура між ринкової конкуренції на страховому ринку

*Примітка.*Побудовано авторами*

Також міжринкова конкуренція сприяє розподілу ресурсів страховикам із найменшими витратами ведення справ, зокрема і прибутком. Ще одним позитивним ефектом міжринкової конкуренції є виникнення нових сегментів ринку страхування, що пов'язано зі специфікою прояву міжринкової конкуренції, що проявляється не лише у можливостях «входу інших компаній на страховий ринок», але й із «входом страховиків на суміжні ринки». Також до позитивних макроефектів міжринкової конкуренції варто віднести функцію «незалежного контрольного органу», яку виконують страхувальники у процесі прийняття рішення при виборі страхової компанії чи конкурента із суміжного ринку.

Негативний вплив міжринкової конкуренції на страховий ринок проявляється зниженням темпів приросту та стагнацією окремих сегментів страхового ринку; зниженням якості страхових послуг, негативний іміджевий вплив суміжних ринків на мікроекономічному рівні, тобто на рівні страхової компанії. В той же час, позитивний вплив міжринкової конкуренції проявляється в можливості отримання нового сегменту страхувальників із суміжного ринку,

виникненні необхідності оптимізації процесу надання послуг, програм страхування та інших складових зокрема мотивації до більш ефективної діяльності, можливості аналізу досвіду взаємодії компаній із суміжних ринків зі споживачем, формування пропозиції, рівня обслуговування.

До негативного впливу міжринкової конкуренції на страхові компанії можна віднести зниження обсягів продажів страхових послуг або прибутку при нижчій конкуренції конкурентоспроможності порівняно з послугами компаній із суміжних ринків; виникнення додаткових витрат, необхідні вивчення та подолання міжринкової конкуренції.

Висновки. Проведене дослідження трансформації сутності конкуренції у контексті різних теорій страхування дозволяє сформулювати низку узагальнюючих положень. Конкуренція у страховій сфері переважно інтерпретується як динамічний процес боротьби за страхувальника, а не як структурна характеристика ринку або механізм автоматичного саморегулювання. Це відображає специфіку страхових послуг як складного інституційного продукту, що поєднує елементи фінансового сервісу, соціального захисту та управління ризиками.

Виявлено, що конкуренція у страхуванні реалізується у двох основних формах: внутрішньогалузевій (ринковій) – між страховиками за частку клієнтів, та міжринковій – між страховими компаніями й суб'єктами інших галузей, які пропонують функціонально подібні продукти або інструменти управління ризиками. Також можлива конкуренція між різними типами суб'єктів страхового ринку (наприклад, страховиками та брокерами), яка проявляється у боротьбі між каналами дистрибуції.

Вибір інструментів конкурентної взаємодії зумовлюється теоретичним підходом до сутності страхування. Загалом усі механізми можна згрупувати в цінові (тарифна політика, знижки, розмір премії) та нецінові (якість сервісу, обсяг покриття, технологічні інновації) форми конкуренції. Якщо ринкова конкуренція загалом стимулює розвиток страхового ринку, сприяючи покращенню продуктового наповнення та зростанню рівня клієнтоорієнтованості, то міжринкова конкуренція має подвійний ефект. З одного боку, вона сприяє інноваціям, розширенню вибору для споживача, інтеграції з іншими секторами. З іншого боку – може мати деструктивні наслідки, зокрема змішування споживчих властивостей продуктів, відтік клієнтів до нефінансових сервісів, порушення фінансової рівноваги на страховому ринку. В умовах посилення міжринкової конкуренції постає потреба у розробленні цілісної стратегії регулювання як страхового, так і суміжних ринків, що передбачає інтеграцію конкурентної політики, посилення прозорості, підвищення рівня фінансової грамотності споживачів, а також адаптацію стратегій розвитку страховиків до зміненої конфігурації конкурентного середовища.

Література:

1. Сосновська О. О. Страхування: навчальний посібник. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 328 с.

2. Попова Л. В. Ризик-менеджмент у страхуванні. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2024. 54 с.
3. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика. Київ, 2019. 283 с.
4. Зайченко К. С. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. Приазовський економічний вісник. 2019. № 5(16). Режим доступу: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/48.pdf
5. Cummins J. D. Insurance Markets and Competition in the Digital Era. *Geneva Papers on Risk and Insurance*. 2020. № 45(4). P. 559–563. <https://doi.org/10.1057/s41288-020-00201-7>
6. Biener C., Eling M. Competition and Consumer Protection in Insurance Markets. *Risk Management and Insurance Review*. 2021. № 45(4). P. 559–563. <https://doi.org/10.1057/s41288-020-00180-0>
7. Swiss Re Institute. The shifting landscape of insurance competition [Електронний ресурс]. 2022. Режим доступу: <https://www.swissre.com>.
8. EIOPA. Report on Digitalisation and Insurance Sector Competition [Електронний ресурс]. 2023. Режим доступу: <https://www.eiopa.europa.eu>.
9. OECD. Insurance Market Trends [Електронний ресурс]. 2022. Режим доступу: <https://www.oecd.org/finance/insurance>.

References:

1. Sosnovska, O. O. (2021). Insurance: Textbook. Kyiv: Kyiv Borys Hrinchenko University. [in Ukrainian].
2. Popova, L. V. (2024). Risk Management in Insurance. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. [in Ukrainian].
3. Hamankova, O. O. (2019). Ukrainian Insurance Services Market: Theory, Methodology, Practice. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Zaichenko, K. S. (2019). Insurance Market of Ukraine: Current State and Development Prospects. *Priazov Economic Bulletin*, no. 5(16). Retrieved from http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/48.pdf [in Ukrainian].
5. Cummins, J. D. (2020). Insurance Markets and Competition in the Digital Era. *Geneva Papers on Risk and Insurance*, no. 45(4), pp. 559–563. <https://doi.org/10.1057/s41288-020-00201-7>
6. Biener, C., Eling, M. (2021). Competition and Consumer Protection in Insurance Markets. *Risk Management and Insurance Review*, no. 45(4), pp. 559–563. <https://doi.org/10.1057/s41288-020-00180-0>
7. Swiss Re Institute. (2022). The Shifting Landscape of Insurance Competition [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.swissre.com>
8. EIOPA. (2023). Report on Digitalisation and Insurance Sector Competition [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.eiopa.europa.eu>
9. OECD. (2022). Insurance Market Trends [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.oecd.org/finance/insurance>

Annotation

Bechko P. K., Nepochatenko O. A., Ponomarenko O. V.

Competition in Insurance in the Context of Theories of the Essence of Insurance

The article explores the phenomenon of competition in the insurance market through the prism of various theoretical approaches to the essence of insurance. The study is grounded in the premise that insurance is a complex and multifaceted institution whose economic, legal, and social interpretations influence the mechanisms and forms of competitive behavior among market participants. The research systematizes the main scientific approaches to defining the nature of insurance—as a means of risk management, financial protection, economic redistribution, and institutional arrangement—and demonstrates how each of them shapes the typology and structure of competition.

The research emphasizes that, unlike general economic markets, competition in insurance is predominantly processual in nature and is primarily manifested as a struggle for policyholders rather than as a static market condition. The authors differentiate between two major forms of competition in insurance: intra-industry (market-based) and inter-industry (cross-sectoral). Particular attention is paid to inter-market competition, which arises either as an alternative choice between different risk management tools or due to the substitution effect among financial services with similar consumer characteristics.

The paper also identifies price and non-price mechanisms of competition and assesses their prevalence depending on the theoretical model underlying insurance activities. It is concluded that inter-market competition, unlike market-based competition, may have both positive and negative implications for the development of the insurance sector. The negative effects, especially in terms of regulatory asymmetries and consumer misperception, highlight the need to adapt strategic and policy responses within insurance markets. The findings contribute to the conceptual refinement of competition in the context of institutional evolution and offer a basis for further research on competition policy and market architecture in insurance.

Key words: *insurance; competition; insurance market; economic essence of insurance; institutional approach; inter-market competition; insurance functions; competitive environment; theoretical concepts; financial stability*